

ROZSDA ENDRE (1913-1999)

Önarckép | *Self-portrait, 1941-1942*

Olaj, vászon | Oil on canvas, 46x38 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Rozsda

Hátoldalon: műtermi bélyegző (1990-es évek közepe-vége) |
On the reverse: Atelier stamp (middle-end of the 1990s)

PROVENIENCIA | PROVENANCE:
| az 1990-es évek közepéig-végéig a művész tulajdonában

Kezdő ár | Starting price: 2 000 000 Ft / 6 060 EUR
Becsérték: 3 000 000 – 4 000 000 Ft
Estimated value: 9 091 – 12 121 EUR

1. Rozsda Endre: *Titok*, 1942 körül a Várfoke Galéria jóvoltából

2. Rozsda Endre: *Igaz királya*, 1942 Atelier Rozsda (Párizs) jóvoltából

Az *Önarckép*nek utólagosan keresztelt festmény a szinte felismerhetetlenségig absztrahált arc szuggesztív tekintete rögvest ismerőssé válik annak, aki látott már valaha önarcképet Rozsdától. A kép, melyet a húszas évei végén járó Rozsda 1941–42 körül festhetett, valószínűleg más címmel rendelkezett – ez eddig ismeretlen maradt. Az *Önarckép* hátoldalán lévő pecsét az 1990-es években jelölte a műteremben lévő képeket, azaz még Rozsda halála előtt kerülhetett rá¹; a keret újszerű (nem eredeti) állapota is arra utal, hogy a mű az 1956 végén Budapestről Párizsba csempészett, vakkeretről levett művek között volt, és egészen „újjaéledéséig” nem is nagyon mozdult ki a műteremből. Valószínűleg közvetlenül onnan került új tulajdonosához az 1990-es években, azóta sem igen volt látható.

A kép színhasználata, felületkezelése és Rozsda Párizshoz köthető, erősen kísérleti fázisához tartozó stílusjegyek alapján a mű 1941–42 tájára datálható. Rozsda 1938 tavaszától Barta Lajos szobrásszal egy ma is álló műteremházban lakott

a Montparnasse temető közelében, a művészeti élet lüktető központjában. Rozsda ekkorra már a szürrealizmus útjára lépett, ami világlátását illeti: a Párizsban őt ért impulzusok hatására lebontotta és átalakította a Budapesten felépített, Aba-Novák tanítványként elsajátított és 1938-as indulásáig leginkább posztimpreszionistának nevezhető vizuális formanyelvét. A szürrealizmus, mint gondolkodásmód, intellektuális irányítú vezette újszerű kifejezőmódját. „*Az Igaz királya, melyet a legtöbb forrás 1942-re datál*”, „*az első olyan táblakép, ahol általam kitalált alakzatokról és teljességében új érzésekről beszélek, melyeket a valóságtól elvágok. Ez az első pillanat, mely egész festésetemet adja [...] Egyre inkább önmagamává válok*” – vallja Rozsda élete végén.³ Ez az állapot ágyaz meg tehát a későbbi, „európai iskolás” időszakának, ennek az állapotnak az egyik közvetlen előzményeként említhető az *Önarckép* is. Budapestre történő hazatérésekor, 1943 tavaszán már bizonyosan „feloldódtak” formái és organikus dinamikák vették át a felületek terét.

Az *Önarckép* kuriózumnak számít összetett felületét tekintve a korszak képei között, érdekes módon vegyülnek benne más műveken elszórta megjelenő karakterisztikák. Színvilágában a jelentőségteljes világos és élénk árnyalatok kiemelik a többi mű közül – példa erre a 2019-ben a *Magyar Szürrealizmus* című kiállításon (Ferenczy Múzeum, Szentendre) bemutatott *Titok*, mely ugyanakkor előrehaladottabb állapotban van a felület formanyelvezetének valóságtól történő elrugaszkodásában. Tekervényes, ugyanakkor strukturált felszíni morfológiája viszont a *Mickey egér felszólalása a parlamentben* (1941, magántulajdon) festményhez áll a legközelebb, megerősítve az *Önarckép* keletkezésének dátumát. A kép összetett rétegeltségét és örvénylését ólomüvegablakszerű kontúrozás tartja korában. A kép háttérben végigvonuló pöttyözés motívumának egyik legközelebbi analógiája a cím folytonossága révén nyomon követhető, 1941-re datált *Ketten egyedül*, szintén alátámasztva a mű születésének idejét.⁴

KÁLMÁN BORBÁLA

1 Nem azonos az „Atelier Rozsda” pecséttel, ami a hagyatékából származó és azt validáló pecsét
2 például az egyik legfontosabb kiállítás, ahol a mű szerepelt: *Le Surréalisme 1922-1942*, szerkesztette: Patrick Waldberg; Musée des arts décoratifs, Párizs, 1972., 392. oldal
3 Pierre-André Boutang, Annabelle Le Dœuff, David Rosenberg: *La peinture – la vie, Endre Rozsda*. Archives des émissions Métropolis, ARTE, 1999, 15 perc. Elérhető [2019 októberre]: https://www.youtube.com/watch?v=cWw906vqD_I. Ford.: Kálmán Borbála
4 Az 1948-ban a Művész Galériában rendezett kiállítást dokumentáló kiadvány ezt a datálást adja meg. in: *Rozsda Endre – Barta Lajos Retrospektív kiállítása 1938 – 1948* (Az Európai Iskola XXXI. kiállítása), Művész Galéria, 1948

